

“ नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स ”

महाबोधि जातक

(बोधिसत्त्व जीवनी)

प्रकाशिका
श्रीमती ज्यानमाया उपासिका
धर्म दास उपासक
क्षेत्रपाटी-ये

प्रकाशिका-

श्रीमती ज्यानमाया ताम्राकार
धर्मदास (हलुवाई) ताम्राकार
क्षेत्रपाटी-ये

ध्वं सफू-

प्रथमावृत्ति- १००० [दोछि]

Dhamma.Digital

मूः- २।-

बुद्धसम्बत- २५२७

नेपाल सम्बत- ११७४

विक्रम सम्बत- २०४०

महाबोधि जातक.

प्रकाशिका

श्रीमती ज्यानमाया ताम्राकार

निगू शब्द

भगवान् बुद्धं थःगु जीवमान काले, पीन्यादैँ तक गुगु
सद्धर्मया उपदेश बिज्यागु खः । उगु महासद्धमं सागर
“सूत्र, विनय, अभि धर्म आदि सभ्यक-ज्ञानया, धर्म प्रचार
याना बिज्यागु-बुद्ध वचनामृत पालिवाङ्गमय धर्म ग्रन्थे दुश्यागु
खुद्दक निकाय अन्तरगत-जातक वाखँबोधिसत्व जीवनी ५५०
न्याशः व न्येपू वाखँ दु । उकीमध्ये थुगु महाबोधिजातक वाखँ-
५२८ न्याशः व नीच्यापूगु जुया च्वन । थुकी महाबोधिसत्वया
प्रज्ञा पारमिता-ज्ञान धर्मया उपदेशं जनहित याना बिज्यागु
बोधिसत्व-धर्मया चर्या उल्लिखित जुया च्वंगु खः । सद्धर्मया ज्ञान
धैगु पुलाँ ज्वीमखु, ल्लाघावलेँ धर्मया ज्ञानं श्रद्धालु, महानुभाव,
पाठकपित व श्रोतागणपित नं ज्ञानामृत रस पान याका मने
शान्ति बीगु जुया च्वन ।

उकिं थ्व महाबोधिजातक सफूरूपे पाठक पिनिगु ल्लाघाने
पिदनेगु श्रद्धातया दीपि-श्रीमती ज्यानमाया उपासिका, प्रमुख,
वेकःया काय-धर्मदास उपासक सपरिवारपिनि धर्म चित्त उत्पन्न
जुया- “सब्व दानं धम्म दानं जीनति” फुक दान सिबे धर्म
दान” श्रेष्ठगु भगवान् बुद्धं आज्ञा जुगु बचन लुमंका-थुगु सफू
धर्मदान व प्रचार प्रसारया निम्ति धन परित्याग याना पुण्य
संचय यानादीगु व वेकः ज्यानमाया-उपासिका धर्मदास उपा-
सक परिवार पिनि जीवने इलेबिले पुण्य-संग्रह याना दीगु

लुम्बिने बहुजुगु-विक्रम सं. २०१८ सालं नं महापरित्राण पाठअहोरात्र याका पुण्य संवय यागु दु तथा बुद्धोपदेश-मध्यम-मार्गं सफू धर्मदान विया दोगु जुल । हानं थ्वहे २०४० साल या कार्तिक २३ गते बुद्धवार खुनुनिसें येँ गणमहाविहारे भिक्षु महासंघपिनिपाखें सप्ताहिक-महापरित्राण संक्रायणयाका २६ कार्तिक मंगलवार खुनु महासंघ रत्नपिनिपाखें अहोरात्र महापरित्राण याका पुण्य-कार्ये सम्पूर्णं याना, का ३० गते खुनु, भिक्षु संवपिन्त कठिन चीवर, सहित अष्टपरिस्कार दान,सघ भोजर, दान प्रदान याना दोगु जुल । थुगु सकल प्रकारया कुशल पुण्यं वेकः ज्यानमाया उपासिकाया-स्वर्गीय स्वामी तुइसिं ताम्राकारयात व दिवंगत काय्-रत्नदास तथा म्हाय् पित नं सुखी स्वर्गादि निर्वाण शान्ति कामना याना दोगु जुल । नापं जगते च्वंपि सकल सत्व पितनं सुख शान्ति जुयमाः धैगु च थःथः पिनिनं पुण्यया प्रभावं निर्वाण प्रार्थना याना दीपि श्रीमतो ज्यानमाया, धर्मदास उपासक परिवार पिनि जुल ।

अले थुगु जातिक बाखें च्वयगुली आंग्रह याह्य उपासिका सुभो विद्यालक्ष्मी यात नं दातापिनि व, अनुवादकया पाखें पुण्ये सहभागी भापां साधुवाद विया च्वना । सफू अनुवाद याना, प्रेशयाज्या प्रुफ् स्वया पिदनेगु धर्मया ज्यां दातापिनिगु पुण्य-कार्ये सहयोग बियागु कुशल पुण्यं थ्व लोके बुद्ध-धर्म चीरस्थाइ जुयमा धैगु प्रर्थनाया नापं सकल सत्व प्राणिपिनि जय मंगल कामना यानागु जुल ।

“चोरं तिहुतु सद्धम्मो”

गणमहा विहार येँ,
काठमाडौं, नेपाल

अनुवादक-
भिक्षु सुबोधानन्द

५२८. महाबोधि जातक

“किन्तु दण्डं किमजिनं . . .” थ्व धर्म उपदेश
शास्ता बुद्धं जेतवन विहारे बिज्याना च्वंगु वखते प्रज्ञापार-
मिताया वारे कना विज्यात ।

उगुवखते भगवान् बुद्धं “भिक्षुपि, न केवल आजक
तथागत प्रज्ञावान खः, ज्ञापानं प्रज्ञावान् तथा मेपिन्त आस्त्रार्थे
बुकेगुली समर्थ दुहा खः, धका, धया बिज्यासे पूर्व जन्म-यागु
खँ कना विज्यात ।

ख. अतीतया खँ

पूर्व काले वाराणसी देशे ब्रह्म दत्त राजां राज्य याना
च्वंगु समय, बोधिसत्त्र काशी राष्ट्रं च्यगु करोड धन दुम्ह
महासार वान् उदीच्य ब्राम्हण-कुले जन्म जुल । वया नां तल
बोधिकुमार । तधिक जुसेली वसपोल तक्षशीलाय् बिज्याना,
शिल्प शास्त्र सयका त्याहाँ वया छे च्वना विज्यात । लिपा
छुं समय बने धुंका संसारया काम-भोगयात तोता, त्यागिजुया
हिमालये प्रविष्ट जुया, परिव्राजक प्रब्रज्या ग्रहण याना अनहे
फल-मूल नया तपस्या याना बिज्याना च्वन । आपालं समय
च्वना बिज्यासे, वर्षा ऋतुया समय हिमालयं क्वाहां बिज्याना,
चारिका याना व वँ क्रमशः वाराणसी देशेथ्यंकः बिज्यात ।
राजोद्यानय् च्वना, सतिखुनु परिव्राजकया निति योग्य बिधि
भिधाटन यायाँ राज दरवारे थ्यंक बिज्यात । ऊयाले पाखे

दना च्वंम्ह राजां, वसपोल परिराजकयात खंगु वखते, वया शान्त प्रकृति स्वभावयात खना जुजुया मने प्रसन्न जुया, वसपोल परिराजक यात थःगु राजदरवारे विज्याका, राज्य सिहासने विज्याकल । अले कुशल क्षम (आराम) खँ न्यना, धर्म उपदेश भतिचा ग्रहण याना, ना ना प्रकारया उत्तम श्रेष्ठगु भोजन याका विज्यात ।

भोजन याये सिधेका बोधिसत्वं विचायात- “राजकुले आपालं दोष द्य् फु, आपालं शत्रुत दये फु । छुं आपत्ति वइ बले, सुनारक्षा याइ ?” धया वया छुं भतिचा तापाक दना च्वंम्ह छम्ह राज-प्रिय पिगल घर्णं (भुयुम्ह) खिचा खना, वसपोलं तग्वारागु जा ग्वारा छप्ये कया ब खिचायात नकेगु इच्छा प्रकत यात । राजां उगु भावयात सीका, खिचाया नेगु थल ह्यके बिया उकी व जा ग्वारा तयके बिल । बोधिसत्वं व खिचायात जा ग्वारा बिया, थःभोजन नय्गु सिधेका विज्यात ।

जुजुनं बोधिसत्त्व याके वचन कया नगरका दुने राजउद्याने पर्णशाला (कुटी) दय्के बिया, प्रत्रजित (तपस्वी) यात आवश्यक बस्तु बिया अन विज्याकल । त्थिं त्थिं निकः स्वक ब जुजु वसपोल बोधिसत्त्वया सेवा या वनिगु जुया च्वन ।

भोजन याय्गु समय बोधिसत्त्व त्थिं राजसिहासनेहे बि-ज्याना, राजायागु (श्रद्धा) भोजनहे ग्रहणयाना विज्याइगु जुया च्वन । थुगु प्रकारं किंनिद बिते जुल ।

व राजाया न्याम्ह मंत्रीपिं अर्थ व धर्म सम्बन्धी अनुशासन

याइपि जुयाच्चन । उपि मध्ये दृह्य मन्त्री (१) अहेतुवादीम्ह
 (२) छम्ह, इश्वर-कारक-वादीम्ह, (३) छम्ह पूर्वकृत-
वादीम्ह, (४) छम्ह उच्छेदवादीम्ह, (५) छम्ह क्षत विध-
वादीम्ह नापं न्याम्ह जुल । उपि मध्ये गुम्ह अहेतु वादीम्ह
 खः, वं जनता पित सेनिगु जुया च्वन-“ ध्व संसारे च्वंपि
 सकल प्राणीपिनं अर्थेहे स्वभावत उत्पन्न ज्वीगु जुयाच्चन
 धका । गुम्ह इश्वर-कारण-वादीम्ह खः, वं मेपित सेनिगु
 जुयाच्चन-ध्वलोक फुक ईश्वर-कृत खः धका ।

गुम्ह पूर्वकृत वादीम्ह खः, वं मेपित सेनिगु जुयाच्चन,
 ध्व लोके प्राणिपिनि फुकसिया भि मभि ज्वीगु व सुख-बुखः
 ज्वीगु व्याकं हे उगु पूर्वकृत कर्मयागु कारणं हे ज्वीगु खः
 धका ।

गुम्ह उच्छेदवादीम्ह खः वं मेपित सेनिगु जुयाच्चन-थनं
 (सिनां) सुं परलोक वनिगु मखु, थनहे थुगु लोक (जनता)
 उच्छेद (फुनावनीगु) जुल धका ।

हानं गुम्ह क्षत-विध वादीम्ह खः, वं मेपित शिक्षा
 बिइगु जुयाच्चन-“मां बौ यात नं हत्या याना थःगु हे स्वार्थं
 साधन यायेमा धका” थुपि न्याम्ह मन्त्रीपि वाराणसी ब्रम्हदत्त
 जुगु द्वारा न्यायाधीश पदे-नियुक्त जुया च्वंपि जुल । इमिसं
 घुसन नं बुइपि फगरिया तय्त त्याका बिया मालिक बाना
 बिइगु जुल ।

छन्हुया विने छम्ह मनुवात कूट्टा न्याये याना न्यायाधीसं
 फगरां बुका व्युगु जुया च्वन ।

अले वं बोधिसत्व तपस्वीयात भिक्षाया निर्मित्त राजदर-
वारे वनाच्चंगु खना, प्रणाम याना खोख्वं विन्ति याना धाल-भन्ते
छपिं राजदरवारे भोजन याना विज्याह । थन न्याया-
धीशतसें घुस्न नं संसार (जनता)या विनाश यानाच्चन उकी
छपिं उपेक्षा वान् छाया् जुया च्वनागु ? आः न्याम्ह मन्त्री-
पिसंनं ऊट्टा खँ दयका ऊगरा यापिं मनुतय्गु पाखें घुस कया,
जिगु हक दुगु स्वामित्वं, 'अस्वामी' याना, ऊगरां जित बुका
विल । बोधिसत्वं व खँ न्यना उम्ह गरिव दुःखीया प्रति
करुणा तथा, वसपोल न्यायशाला (अड्डाय्) वना उम्ह मनुया
ऊगरावारे न्यायाधीशपिं नाप न्यायोचित वहस याना, ऊगरां
बुम्ह मनुयात हानं न्यायसंगत वयातःहे त्याका बीमागु
फैसला याके बिया, "हक् दुह्य सितहे (बस्तुया) स्वामीत्व
अधिकार दुह्य याना ऊगरां त्याका विल । उगु न्याय सत्य
कथं जुगु खना अन दुपिं जनतापिसं बोधिसत्वयात छकलं शाघू
साधू धया तसकं प्रसंशा यागु जुल ।

ब्रह्मदत्त राजां व सःताया, न्यन छु सःतसकँ ताय् दुगु ?
उगु कारण स्युपिसं धाःगु राजां सिसैलि, बोधिसत्वया भोजन
याय् सिधेका, महाराजां बोधिसत्वया लिवक फय्तुना न्येम
तपस्वी ! छु छपिसं थौं ऊगडा या फैसला याना बिज्यानाला ?
"महाराजः खः । तपस्वी ! छपिसं फैसला याना बिज्याई
बले, जनतापिनि उन्नति जुह, आवलि छपिसं हे ऊगडाया
फैसला याना बिज्याहुँ ।"

"महाराज ! जि प्रन्नजित खः, एव जिगु ज्या मखु ।

तपस्वी ! जनतापिनि प्रति कृपा तय्या निति न्यायसत्यया ज्या याय्गु उचित जु । छपिसं त्तिच्छं ऋगराया फैसला याना बिज्याय्म्वा । उद्यानं- राजदर वारे बिज्याय्गु बखते सुथसिया इले, प्यंगू ऋगडाया मुड्डा फैसला याना भिज्याहुँ । भोजन याय् धुंका हानं राज उद्याने ल्याहाँ बिज्याय् बले प्यंगू ऋगडा फैसला याना बिज्याहु । थुगुप्रकारं जनतापिंगु भिवृद्धि व कल्याण ज्वी ।”

महाराजां बोधिसत्व तपस्वीयात बार-बार निवेदन यासेलि, वसपोलं ज्यु अथेसा धया स्वीकार याना बिज्यात । अनंनिसें तपस्वीं उकथं हे न्याय यात । थःगुहक् मडुगु कृट्टात्वापु न्यायपु याना ऋगडा याइपित अवसर मदया वन । न्याय मंत्री धका घुस् नया च्वं पिनिनं घुस् नय्गु मरया वसेलि, इपिनि धनं जुया वन, अले इपिनि मंत्री पिसं सोचे यात-“बोधि परि ब्राजकया न्यायाधीश जुसेनिसें कीत छुं घुस् नय् मरया वन । उकिं व परि ब्राजकयात राजाया वैरी धका, तिसं घोषित याना, अले राजायामने वैरी भाव देके बिया वयात स्याकेमाः धंगु सत्हा याना । उपि मंत्रीत राजायाथाय् वना बिन्ति यात-महाराज ! बोधि-परि ब्राजक छपिनि अहित चिन्तक खः । राजां अमिगु खँय् विश्वास मयासे उत्तर बिल-“वसपोल बोधि परि ब्राजक सदाचारी खः, हानं ज्ञानीह्वनं खः, अथे अहित याइमखु धाल ।”

अपि मंत्री तयसं धाल-“महाराज ! व तपस्वीं सकल शहर वासीपित थःगुल्हाते काय् धुकल । केवल जिपि न्याह्व-सित जक वया समर्थक याय् मफु । यदि जिमिगु विश्वास

(५)

महत्ता, गुगुइले व धुखेवंगुखः, उगुइने वया अनुयाइ ल्युल्यु
तया व तपस्वी वै वले महाराजं स्वया बिज्याहुं धाला । राजां
ज्यु स्वे धया स्वीकार याना विज्यात, अले गुवले व बोधिपरि
ब्राजक दर वार पाखे वल, व राजां थःगु अज्ञान वस, ऊगडि-
यात आपालं अग्डावोपित हुल् खना, चुगलि यापि मंत्रीपिसं
धाःथे, आपालं मनुत बोधिसत्त्वया अनुयायीदय धुंकल धेगु
गल्टी बिचा याना, राजां थःगु मन स्यंका अकुशल द्वेष भाव
मनेतया, चुगलियापि मंत्रीत सःता न्येन-आःछु याय् मालि ?”

महाराज, तपस्वीयात ज्वंकेमाल”

राजा ‘विना खास् अपराध मसीकं वैत गये ज्वंकेः ?

मंत्रीपि-अथेसा महाराज, गुगु वयात स्वाभाविक

आदर-सत्कार दुगुखः वयाना बिज्याय् मते ।

वं वैत सत्कार मद्गु खना, समऊदार परि ब्राजकं

विना सुयात नं छुं मकंसे, स्वयं व थनं मेयाय् वनी ।

राजां ज्यु धया क्रमशः व बोधिपरि ब्राजक यात आदर
-सत्कार याय्गु कम् याना बिल । न्हापां खुनु हे राजसिंहासने
मतःसे, व तपस्वीयात नांगागु पलंगे फय्तुकेबिल । वसपोलं
पजंग खनेवं हे समऊे याना काल, राजाया मन बदले जुन
धका । व तपस्वी राजदर वारं ल्याहाँ वय वं उखुनु हे व थाय्
तोता वनेगु विचार यात । हाकनं थथे विचायात निश्चयात्मक
रूपं खं बुऊेयाना जरु थनं बने मालि धका, व तपस्वी बिमज्या ।

वसपोल बोधिपरि ब्राजक यात सरि खुनु जब व
नांगागु पलंगे फय्तुका, राजायात थुया तःगु जाय्

मबुनिगु जा ल्वाक छद्याना तथा भोजम याकल ।
 स्वन्हु खुनु राजदर दारया च्वे च्वंगु तले
 तपस्वी यात थ मकासे स्वहाने ताथलेतुं तथा
 ल्वाकःज्यागु भोजन विल । वसपोलंव भोजमराज उद्याने यंका
 भोजनयात । प्येन्हु खुनु राजदर वार याक्वेहे तपस्वी यात तथा
 च्वकि यागु भोजन विल । वभोजन नं उद्याने (बुटी) यंकाभपा
 बिज्यात ।

अले जुजुं मंत्रीपिके न्येन-

“महाबोधि कुमार सत्कार यायगु पाः याना
 ब्युसां नं व थनं मवं, आः छु याय् माल ? ”

“महाराज ! व भोजनया निर्मित चाःउला जूह्य मखु,
 व राज छत्रयानिति चाउला जूह्य खः । यदि ‘ भोजन ’ या निर्मित
 चाउला जूह्य खःसा, न्हापां खुनु हे वबिस्युवनी ।”

“ऐसा आः छु याय् माल ?

महाराज ! कन्हे व तपस्वीयात स्याना छो । ”

राजां एसा ज्यु धया स्वीकार याना, अले अपि

मंत्री तयगु स्हा तय् हे तलवार विया धाल-

“कन्हे राजदर वारया ध्वाखादुने च्वना, गुबले व तपस्वी
 द्वाहां वैइ उगु हे वखते वयागु छयो त्वा ल्हाना, कुचा-कुच्चा
 याना, सुनानं छुहे मसिक वच्चकुटी (दिसा चबनीगु गाले)
 बां छोया, छिपि मोल्हु यावा ।” अपि मंत्रीतसें ज्यु महाराज
 धया स्वीकार याना, ‘कन्हे वया अथे याय् धका, उगुबारे इमि
 परस्पर बिचा खँ ल्हाना थःथःगु छें वन ।

राजाया जत्र वहँनिसिया भोजन नय् त्वने याना सिधेका देनेगु पलगे छंगु बखते, वोधिसत्वया गुण लुमंसि बल । उगु बखते राजाया मने शोक उत्पन्न जुन । म्ह छम्हं चःति भुसुं भुमु बल । मने शान्ति मरया लासाय् उखें थुखें छत्पते जुया गोतुला सुखमरेका सना च्वन । राजा नाप रानी वया द्याँ वज्र । राजां रानी नाप छुं खँ छगूहे मल्हा । उथाय् रानी धाल- 'महाराज । खँ छगूहे मल्हा, छु जिगु छुं द्रंगु अपराध जुलला ?'

“ मडु महारानी, खँ थ्वकि-बोधि परि ब्राजक कीम्ह शत्रु जुल । उकि कल्ले न्याम्ह मन्त्रीपिसं वयात स्याय्गु हुकुम वां धुन । इमिसं वैत स्याना कुचां, कुषा याना कारा च्वनेगु गाले वां छोया विइ ।

व बोधिपरिब्राजकं जीतः किं निदं तत्र आपालं घर्मोपदेशं बिया विज्यात । तर जि वयागु छगूहे दोष प्रत्यक्ष रुपं मखना । मेपिसं धागु खँया भरे विश्वास याना, जि वयात स्याय्गु आज्ञा विष्य धुन । उकिया निति सोचेयामा, चिन्तना याना च्वना ।”

महारानि, राजायात आश्वासन बिल- “देव ! यदि व शत्रु जुल धासा, वयात स्याके बियागुलौ छुं सोचे याना (चिन्तना) छाय् याय्गु ? काय्मचाहे शत्रु जुल धासां वयात स्याना, थःगु कल्याण हे यायेमाः । व तपस्वीया बारे चिन्तना याय् मते ।” राजा रानीया खँ न्यना धन्दा मकासे याउँक छन । उगु खँ ल्लाना च्वंगु इले राजदरवारे च्वंम्ह भिम्ह भुयुसे च्वंम्ह खिबाँ राजा, रानीया खँल्हागु न्यना, सोचे यात,

(८)

“कस्हे जि थःगु वलं वसपोल तपस्वी यागु प्राण रक्षा धाय् धया ।” सरि खुनु मुथ न्हांपां हे व खिच्चा राजदरवार या तलं ववाह्रावया, तधंगु धवाखा न्होने अंगलेपाखे छयो लाका, बोधिसत्त्वया अन बिज्याइगु प्रतिक्रियाया यां गोतुला च्वन । अपि खड्ग धारी मंत्रीपि नं सुथ न्हांपां हे वया मूधवाखाया दुने च्वना दना च्वन ।

वसपोल बोधिसत्त्व नं समय स्वया उद्यानं प्याहाँ वया राज-द्वारे ध्यंक वल । व स्वै च्वंछ खिच्चां व तपस्वी यात म्हुतु वां खाया धःवा प्यपु नं प्याहाँ वोगु थें च्वंक तसकं ह्य-ह्यका कां उना. धाल-“भन्ते ! तपस्वी छु छपिगु निमित्त थ्व जम्हु-द्वीप भरे हे मेझाय् गनं भिक्षा दइ मखुला, जिमि जुजुं छपित श्याकेयानिति न्याह्य खड्गधारी अमात्य (=मंत्री) पित थ्व धवाखा या दुने थिक याना थना तःगु दु । छपिसं थःगु छेँने मृत्यु तया थन वेमते । याकनं ल्याहाँ हुँ ।” व तपस्वीयाके फुक प्राणीपिगु भाय् स्युनु ज्ञान दुगुलि, व खिच्चां उना धाःगु खँ यात वं सीका काल । धवाखाया पिने हे रोके जुया, उद्याने ल्याहाँ वना, बोधिसत्त्वं व थाय् तोता वनेत थःत मागु आवश्यक वस्तु कया थिक जुया च्वन ।

राजानं राजदर वार या ऊयाले पाखे दनास्वया च्वन, धवाखाय् दुने बोधिसत्त्व तपस्वी वंगु इले, वोगु मखँसेलि, सोचेयात ।

‘यदि तपस्वी जिह्य शत्रु खःगु जुसा, उद्याने ल्याहाँ वना सेना-फउजत मुंका जि नाप युद्ध याय्त तयार याइ । अन्यथा

ब तपस्वीथिःगु जामान कया मेथाय् वनीगु तयार जुया च्वनी ।
 जि थुकिया पतालगे याय् धया । ब राजा वना उच्चाने थ्यंगु
 बखते, बोधीसत्वया थःगु चीज कया वनेत पर्ण-शालाय्
 (कुटीं) नं, प्याहां वया तहलेयाय्गु चंक्रमन थाय्या च्वेपाखे
 खन । राजां बोधिसत्व यात प्रणामयाना, हानं छ्खेपाखे दना
 न्हापांयागाथा धाल-

किनु दण्डं, किं अजिमं, किं छन्तं, किं उपाहनं,
 किं अंकुसं च, पत्तं च, संघाटिं चापि ब्राह्मण ।
 तर माणरूपो गण्हसि, किनु पत्थयसे दिसं । १ ।

अर्थ-हे ब्राह्मण छाय् कठि, छाय् अजिन-चर्मं (छयंगु)
 छाय् कुसा, छाय् लाकां, छाय् ह्मिचा, छाय् पात्र (गुलपा)
 छाय् संघाटी-थुपि फुक याकनं हे छाय् मुंका च्वनागु ?
 छाय् गनं वने त्यनागुला ? । १ ।

एव खँ न्यना बोधि सत्वं सोचेयातः सम्भवतः

एव राजां थःगु द्वेष भाव या कुचक्र (षडयन्त्र) वं स्वेवले,
 जि मस्यु थें भापा च्वन । आःजि राजा यात स्यूगु खँ बोध
 पाय् धका । बोधि सत्वं निपू गाथा धै विज्यात-

द्वादसे तानि वस्सानि, वुसितानि तवन्तिके, ।
 नाभि जानामि सोनेन, पिगलेन अभिनिकू जितं । २ ।
 स्वायं दित्तो व नदति, सुक्क दाठं विदं सयं ।
 तव सुत्वा समरिस्स, वीत सद्धस्स मम पति । ३ ।

अर्थ-जि किनिदँ तक छं थाय् च्वना । जि मस्युकि (छपिनि)

पिङ्गल (भुयु वर्ण) म्ह, खिचां गबलें हे (जित हाला) उल
 घैगु । तर आःवं थुगु खँयात सीका, छंगु व छंम्ह भार्या या,
 जिगु प्रति श्रद्धा मन्त घैगु भाव कथं तमं चूर जुया, धःवा
 प्याहाँ-प्याहाँ वेक (खिचां) ह्य-ह्य कया उवोल ।२-३।

अज्ञेतिनि राजां थ गुदोष स्वीकार याना बोधिसत्व याके
 क्षमा फोना प्यपूगु गाथा धाला ।

अहु एस कतो दोसो, यथा भाससि ब्राम्हण ।

एस भिय्यो पसीदामि, बस ब्राम्हणमा गम ।४।

अर्थ-हे ब्राम्हण ! गथे छपिसं धाल, उजागुहे दोष जिगु
 पाखेंजुहे जुल । आःजि. हाकनं (छपिनि प्रति) अतिकं श्रद्धावा-
 नम्ह जुइ । थन हे विज्याहुँ, वनेमते ।४।

ध्व खँ न्यना बोधिसत्वं धाल- 'महाराज ! पण्डित धैपि,
 अथे धिना प्रत्यक्ष मखँकं, मेपिनिगु खँय् विश्वास याना माने
 याइपि नाप च्वनि मखु' धया, ब (जुजु) या अनाचार
 प्रकाशित याना गाथा धै विज्यात-

सब्बसेतो पुरे आसि, ततोपि सबलो अहु ।

सब्बलोहितको दानि, कालो पक्कितुं मम ।५।

अब्भन्तरं पुरे आसि, ततो मञ्जे ततो वहि ।

पुरा निद्धमना होति, सयं एव चजं अहं ।६।

वीतसद्धं न सेवेय्य, उदमानं व अनोदकं ।

सचे पि नं अनुखणे, वारि कद्दमगन्धिकं ।७।

सपन्नं एव सेवेय्य, अपमन्नं विवज्जये ।

सपन्नं पयिरूपासेय्य, रहदं व उदकत्थिको ।८।

भजे भजन्तं पुरिसं' अभजन्तं न भाजये ।
 असप्पुरिसवम्मोसो, यो भजन्तं न भाजति । ६ ।
 यो भजन्तं न भजति, सेवमानं न सेवति ।
 स वे मनुस्सपापिट्ठो, मिगो साखस्सित्तो यथा । १ ।
 अच्छाभिवक्खण संसग्गा, असमो सरणेन च ।
 एतेन मित्ता जीरन्ति अकाले याचनाय च । ११ ।
 तस्मा नभिवक्खणं गच्छे, नव गच्छे चिराचिरं ।
 कालेन याचं याचेय्य एवं मित्ता न जीर रे । १२ ।
 अत्तिचिरं निवासेन, पियो भवति अप्पियो ।
 भासां खोतं गच्छाम, पुराते होम अप्पिया । १३ ।

अर्थ-न्ह्यापां भोजन तसकं तुइसे च्चं, लिपा ल्वाक ज्यागु जुल,
 आःफुक ह्याउँसें च्वंगु जुल । थथे जुगु, जि थनं वनेगु समय
 कथं जूगुखः । ५ । न्ह्यापां जिगु च्वनेगु थाय् तसकं दुनेजुलः अलेहानं
 विचेगु थाय् जुल, अनंलिपा पिनेसं जुल । अर्थ चन्द्राकार (प्याहाँ
 वने माःगु दोषीया) चिं तय्का, पितना च्चवइगु अवस्थातकं
 च्वना च्वनेगुसिवे, न्ह्यापां स्वयं प्याहाँ बनेगुहे वांलाजु । ६ ।
 लःमदुगु तुं समान अश्रद्धावान पिगु आश्रय नं मच्चनेगु ।
 यदि लः मदुगु तुं यात म्हुया सोसां उकियागुलःफोरुगु भ्यात नाया
 गन्व दुगुहे जुइ । ७ । श्रद्धा वान्या हे आश्रय च्चं, अश्रद्धा
 वान् तय्गु आश्रय च्चने मते । गथे लःयागु इच्छा याइपिसं
 पुखु दःसाज्यू धाई, अथेहे श्रद्धा वान्पिनिगु हे आश्रय का । ८ ।
 संगत याय्गु इच्छा यापिनाप संगतया, इच्छा मयाइपि नाप,

संगत याय् मते । संगत याय्गु इच्छा दुपि नाप, संगत मयाय्गु
 असत्पुरष-धर्म खः ॥ ६ गुह्यसं संगत याय्गु इच्छा दुपि नाप
 संगत याइमखु, आश्रय काय् मास्ति वोपित्तं, आश्रय विइ मखु,
 ष पापी मनुष्य- माक समान ज्वी ॥१०॥ आपालं नाप च्वने-
 गुलि व हानं नाप मच्चनेगुलि नं, वथेतुं असमय फोना च्वने-
 गुलि मित्रता नष्ट जुया वनि ॥११॥ थुक्किया निंति निरन्तर
 षनेगुनं याय् मते, वं हे मवनेगु नं याय् मते, इ व्यो स्वया
 फोनेगु मासा मित्रता तोधुलि मखु ॥१२॥ अतिकं चीरकाल
 तक नाप च्वने गुलि प्रिय जुया च्वंहा मनुनं अप्रिय जुया वनी।
 (महाराज!) छंत मयोहा अप्रिय ज्वीगु न्हेव हे, जि, छंत
 सूचं बिया वन तेना ॥१३॥

राजांधाल-

एवं चे याचमामानं, अञ्जलि नावबुज्जसि,
 परिवारकानं सत्तानं, वचनं न करोसि नो ।

एवं तं अभियाचाम, पुन कयिरासि परियायं ॥१४॥

अर्थ- यदि थुगु प्रकारं प्रार्थना याइपिगु प्रार्थना स्वीकार ज्वी
 मखु, यदि थः अनुयाइपिगु वचन तथा विमज्यासां, थ्व वचन
 बिया बिज्याहँ कि हाकनं लिपा वे धैगु ॥१५॥

एवञ्चे नो विहरतं, अन्तरायो न हेस्सति,
 तुय्हं चापि महाराज, मय्हं चरट्टवड्डन ।

अप्पेव नाम पस्सेम, अहोरत्ता नमच्चये ।१५।

अर्थ- हे महाराज! यदि थुगु हे प्रकार भ्रमण यायां जिगु

वा छपिनिगुं शरीरया हानि मज्जुल धाःसा, ध्वसम्भव दुकि
(छुं) दिनया वितयज्वीधुंका, की हानं छंगु व जिगु (खा)
स्वे दयनं फु ११५।

थुगु प्रकारं धया बोधिसत्त्वं राजायात धर्मोपदेश विया-
‘महाराज ! अप्रमादी जुया च्वं धया ।’ अले वसपोल तपस्वी
राजउद्यानं प्याहाँ विज्याना, अनु कुलगु थासे, भिक्षाटन याना,
वाराणसी शहरं प्याहाँ विज्याना, क्रमशः चारिका यार्यां हिमालय
ध्यंका, छुंममयतक अन च्वना विज्यात । हानं इ ब्यो स्वया भनं
क्वाहां विज्याना, छगू प्रदन्त-ग्रामया आश्रय कयं जंगले
च्वना विज्यात ।

बोधिवारि ब्राजक वाराणसी देशं प्यहाँ वँसेंनिसें, अपि न्याह्य
मन्त्रीपि हानं न्यायाधीशजुया, धुस् नया लूट् यायगु थालेयात ।
हानं अमिसं अये याना सोचेयात- “यदि महाबोधि परिव्राजक
हानं वल धाःसा कीपि वचे ज्वी मखु । उकिं छु याय्मालि,
गुगुयाय्वले व हाकनं थन वे मफैगु ज्वी ?” इमिगु मने वल-
प्राणीपि प्रायः आसक्तिया थाय्यात तोते मफया च्वने फु । थन
वया छुकि आसक्तिं दु ज्वी ?” इपि मन्त्रीपिसं अनुमान यात-
“महारानीयाके ।” अले इमिसं सोचेयात- “सम्भव दु, व थुगु
हे कारणं हानं बय् फु । उकिं महारानीयात ह्यापां श्याके
माल ।” इपि मन्त्रीपिसं राजायात धाल- देव ? थौकन्हे शहरे
छगू चर्चा दु ?”

“छुकिया चर्चा दु ?”

“महाबोधि परिव्राजक व रानीया परस्पर वं वैत, वं वैत,
विट्ठी छोया हंगु जुयाच्वन ।

“छु खँ च्वया ?”

(१४)

“ वं महारानीयात पी च्चल-“ छु छं राजायात श्याना जित छत्रपति (राजा) याये फुला, अले रानी नं वयात पीया लिस बिल-“ राजायात रयायुगु जिगु जिम्मा जुल छ, याकनं वा । मन्त्रीपिसं बार-बार धावले राजायात विद्वास जुल।

राजां धाल- आ: छु याय्, ।

मन्त्रीपिसं धाल-“ महारानी यात श्याना छेय मा: ।

महाराजां विना विचार मयासे हे हुकुम् बिल-

एसा छिमिसं महारानी यात श्याना कुचा-कुचा याना च:बिया गाले कुरका छो ।” मन्त्रीपिस अथेहे यात । महारानी यात श्याना छेत धैगु खँ शहरे फँले जुल । अले महारानीया प्पह्हा काय्पि नं राजा या शत्रु जुल ।

-“थ्वं जिमि निरापराधिनी मांयात स्याके बिल ।”

राजा अले तसकं ग्यात । थ्व घटना जुगु खँ महाबोधि सत्वया थाय् तकं खँ थ्यंक वन, उगु खँ न्यना वसपोलं सोचेयात- “जि छह्हासें सिवाय मेपिं सुनानं हे अपिं राजकुमार पित समछे याका राजायात क्षमा विइके फँ मखु ।

उकिं जिवना-राजायात जीवन दान विइके, राजकुमार पितनं पाप याइगुलिं वचे याके धका विचार याना विज्यात ।

कन्हेखनु बोधिसत्व प्रत्यन्त-ग्रामे थ्यंक वंबले, भनयापिं मनुत्तयसं, वयात माक:या मांस नय्त बिल । वं व मांस नल, उह्हा माक:या छंचगु इमिके दुगु फोना कया, आश्रमे पाना, गन्ध मरेका म्हे धारण यात, न्येल, गबलें बोहले पाछ्हाया तल ।

छाय् ? धासा व सत्य-सत्य कथं धाय्कु (व माकः) “आपालं
उकारो” खः धंगु प्रमाण त्रियत । व तस्वीं व माकःया
छचंगु ज्वना क्रमशः वाराणसी देशे थ्यंरुः वन । राजकुमारपि
दुथाय् वना धाल-“पितृहत्या तधंगु भयानक अपराध कर्म खः,
व याय् मते । सुं प्राणीपि अजर-अजर मज्जु । जि छिमि काय्
बौ, परस्पर मेल-मिलाप यायेत वयागु खः । जि गुवले
छिमित सूचं वियाहे उवले छिपि राजकुमार पि जि दु
थाय् वेगु या । थुगु प्रकारं राजकुमारपित माःगु उपदेश
विद्या, नगरया दुने च्वंगु उद्याने (वगिचाय्) वना, लोहँया
फाँतय् माकःया छचंगु लाया फय्तुना विज्यात ।

बगीचाया मालीं खना याकनं वना राजायात विन्ती यात ।
राजां खँ न्यनेसाथ हर्षित जुल । इपि मन्त्रीपि नाप राजा उद्याने
विज्यात थ्यनेवं बोधिसत्वयात प्रणाम याना, कुशल-क्षेम
(आरामी) खँ न्यना फय्तुत । उथाय् बोधिसत्व (तपस्वी)
राजानाप खँ मल्लासे, माकःया छचंगुती लाहातं पित्तुपिया
च्वन । महाराजं न्यन-“भन्ते (तपस्वी) छपिसं जित उपेक्षा
याना, माकःया छचंगुतीहे लाहातं पित्तुपिया च्वन । छु थ्व
जिसिकं आपालं उपकारिहा खः ला ?”

“खः महाराज ! थ्व माकः जिगु बहु उपकारी जि थ्वयागु
भे च्वना चाउला जुया । थ्वे जिगुनिमित्त लः त्वनेगु घः हया
विल । थ्वे जिगु च्वनेगु आश्रम-थाय् सुघर-सफा याना विल ।
थ्वे जिगु सामान्य सेवा याना विल । जि जिगु चित्तया दुर्बलतां
थ्वयागु ला, (मांस) नया, छचंगु पाना चकका उकी फय्तुना
प्रना, हानं उकीसं घना च्वना । थुगु प्रकारं थ्व जिगु निमित्त

आपालं उरुकारी खः । थुगु प्रकारव बोधिसत्त्वं इपि मन्त्रीतय्गु
 मत (= दृष्टि) यात खण्डन याय्या निति- माकःया-छंचगुधा
 धासे "माकः" शब्दया प्रयोग याना, उगु उद्देश्य यागु पूतिया
 निति अथे धाःगु जुया च्वन छाया धाःसा व उगु छंचगु थमपुना
 च्वंगुजुया थुकियानिति 'ह्येगया धाःगु खः । उगु छंचगु बोहले
 तया लः घः हेगु जुयानिति "लः त्वनेगु घः हया बिल धागुखः ।
 उगु छंचगुलि भूमि (बँ) सफा या गु जुया, थुकिया निति- च्वनेगु
 धाय् (= मिवासरथान) सफा-सुघर याना बिल धाःगु खः ।
 घनेबले जनफायात, हानं दना वनेत्येका तुति न्हइगु (स्पर्श) जुया
 च्वनिगुलि- "जिगु सामान्य सेवा यात धाःगु खः पित्यागु बखते
 बयागु ला, (मांस) चूलावले, न गु जुया निति "थःगु दुर्बल
 ताया कारणं बयागु मांस" नया धाल ।

थ्व खँ न्यना अन बोपि इपि मन्त्रीपिसं थ्व समळे यातकि-
 थ्व तपस्वी प्राणिघाट यात धका लापा थाना वयागु उपहास
 यात- "प्रन्नजितया कर्म यात सो । माकःयात श्याना, मांस
 नया, छंचगु ज्वना चाःहुला जुल धाल ।"

उथाय् बोधिसत्त्वं वयात इपि मन्त्रीतय्सं अथे उपहास
 यागु खना सोचेयात- 'थुमिसं मस्युकि जि थुमिगु मत (दृष्टि)
 खण्डन याय्या नितिहे छंचगु ज्वना वयागु खः । जि थुमिगु
 न्ह्योने थ्व प्रकट याय्बिइ मखु धका । व बोधिसत्त्वं अहेतु
 बादीहा मन्त्रीयात सःता न्यन- "आयुष्मान ! छं छाया जित
 उपहास यानागु ?" "मित्र-द्रोही कर्म तथा प्राणि हत्या यागु
 कारण खःसा धया" अले बोधिसत्त्वं, गुगु छंके वथे छंगु मते
 (मिथ्यादृष्टि =) धर्म श्रद्धा तथा च्वंगुया कारणं अथे यासा

उकी दुःखया छुहे खँ ? धकाः धया विज्याना उम्ह मन्त्रीया
मत (=धर्म) यागु खण्डन यायां गाथा धया विज्यात-

उदीरणा चे संगत्या, भावाय मनु वत्तति,

अकामा अकरणीयं वा, करणीयं वापि कुव्वति,

अकामकरणीयस्मि, कुविध पापेन लिप्पति । १६।

सोचे अत्थो च धम्मो च, कल्याणो न पापको, ।

भोटो चे वचनं सच्चं, सुहलो वानरो मया । १७

अत्तनो चे हि वादस्स, अपराधं विजानिय

न मे त्वं गर हे य्यासि, भोटो बादोहि तादिसो । १८

अर्थ-यदि छिमि थ्व धाइगु धायु जुयाः च्वनकि स्वभावं हे
न्ह्यागु नं जुइगु, धका, अनिच्छां हे याइगु अथवा मयाइगु नं
स्वभावं याइगु उवी धाइ । १६

यदि छिमिगु थ्व मत (धर्म) कल्याणकारी खःसा, अक-
ल्याणकारी मखु धैगु जूसा, हानं यदि छिमिगु थ्व धायु सत्य
खः धयागु जूसा, जिगु पाखें माकया हत्या ठीक हे जुल । १७
यदि छं थःगु मत (=धर्म)या दोष यात खँसा, जिगु निन्दा
यायेमते । छिमिगु मत (=धर्म)हे उजागु खः । १८

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं व मन्त्रीयात खँया प्रमाण विया
लिसःहे वी मफय्क न्यावक धाःवले वं छुं छुं धाय् मफय्क
ख्या जिल्ल च्वंके मूर्खंम्ह धयाबिल । व बाराणसिया राजा
न्हयोने च्वना च्वंम्ह नं परिषदया पुचले कांतिहीनम्ह जुया
ख्या ख्युंका छँचो कोछुका सुमुक च्वनाच्वन । बोधिसत्त्वंनं
ध मन्त्रीया मत (बाद-धर्म)यागु खण्डन थाना विज्यात ।

उथाय हान मेग्द-“ईश्वर-कारण-वादी मन्त्रीयात सम्बो
 धन याना न्यन-आयुष्मान् ! यदि छ ईश्वर-निर्वाण-वाद
 यात यथार्थ मानेयानागु खःसा, छ जित छाया-उपहास
 यानागु ?” थ्व प्रसंगे -बोधिसत्त्वं गाथा धया बिज्यात-

इस्सरो सब्ब लोकस्स, सचे कप्पेति जीवीत,
 इद्धि व्यसम भावञ्च, कम्मं कल्याण पापक ।
 निद्देसकारी पुरिसो, इस्सरोतेन लिप्पति । १६।
 सचे अत्थो च धम्मो च, कल्याणो नच पापको ।
 भोतो चे वचन सच्चं, सुहतो वानरो मया । २०।
 अत्तनो चे हि वादस्स, अपराधं विजानिय ।
 न म त्वं गर हेय्यासि, भोटो वादो हि तादिसो । २१।

[अर्थ-यदि ईश्वर हे सकल लोकया जीविकाया व्यवस्था

याना च्वंगु खःसा, यदि ईश्वरयागु हे इच्छा अनुसार मनुष्यपिन्ना
 ऐश्वर्यादि दैच्वंगु खःसा, उमित विपत्ति नं वैगु, ईश्वरं हे भि,
 मभि याना बिद्गु, खःसा । यदि मनुष्यापि केवल, ईश्वरया
 आज्ञा माने भाइपि जूसा, ईश्वर हे फुकयसं दोषी ठहरै
 जवी । १६।

यदि छिमिगु थ्व मत (=धर्म) कल्याणकारी खःसा,
 छिमिगु मत हे उजागु खः । २०-२१ ।]

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं अँमाया सिँ यागु मुगः चां उकिं हे
 अँ यात कयका अँ कुरका णुयें तुं ईश्वर यागु कारणं ज्वीगु
 धाइगु खं हे-“ईश्वर यागु कारणं ज्वीगु धाइगु सिद्धान्त यागु
 खण्डन याना बिज्यात ।

अनलि हान पूर्वकृत-वादो मंत्री यात सम्बोधन याना
 न्यन- “आयुष्मान् ! याद छ-पूर्व-कृत-वाद यात सत्य माने
 यानागु जूसा छ जित छाया उपहास यानागु ?”

थुगु बारे बोधिसत्त्वं गाथा धया विज्यात-

सचे पुब्बे कतहेतु, सुख दुवखं निगच्छति

पोराणकं कतं पापं, तं एसां मुच्चते इणं ।

पोराणकं इणमोक्खो, क्विध पापेन लिप्पति ।२२।

सोचे अत्थोच धम्मोच, कल्याणो नच पापको ।

भोतो च वचनं सच्चं, सुहतो वानरो मया ।२३।

अंतनो चेहि वादस्स, अपराधं विजानिय ।

न मत्वं गरहेय्यासि, भोतो वादो हि तादिसो ।२४।

[यदि पूर्वकृत-कर्म यागु कारणं हे-सुख, दुःख ज्वीगु खःगु
 जूसा, यदि धन यागु पापकर्म, पुलांगु पाप कर्म ऋण मुक्ति
 यागु कारण ज्वीगु जुसा, थन पापं सुयात स्पर्श याये फइ ? ।२२।
 यदि छिमिगु थ्व मत (वाद) कल्याणकारी ख सा
 छिमिगु मत हे उजागु खः ।२३-२४।] थुगुप्रकारं बोधिसत्त्वं
 उम्ह मंत्री यागु मतः वाद यागुनं खण्डन याना विज्यात
 अत्रे हानं मेम्ह-“उच्छेदवादी “ मंत्रीयात न्होने सःता
 न्यना विज्यात -

“आयुष्मान् ! छं धाइकि-“काय् बिइगु धैगु छुं ज्वीगु मखु
 धन हे प्राणिपिनिगु उच्छेद (-विनाश) जुया वनीगु खःसा ।
 सुं हे परलोक बनिगु मखुसा, छं छु धका हानं जित उपहास
 याना च्वनागु ? । थुगु प्रकारं उम्ह मंत्रीयात न्वाना बोधिसत्त्वं

थुपि गाथा धया विज्यात -

चतुन्नं एव उपादाय, रूपं सम्भोति पाणिनं ।

यतो च रूपं सम्भोति, तत्थेव अनुप गच्छति ।२५।

इधे वजीवति जीवो, पेच्च पेच्च विनस्सति,
उच्छिज्जति अयं लोको, ये वाला येच पण्डिता ।

उच्छिज्जमाने लोकास्मि विबध पापेन लिप्पति ।२६।

सोचे अत्थोच धम्मोच, कल्याणो न च पापको ।

भोतो चे वचनं, सच्चं सुहृतो वानरो मया ।२७।

अन्तनो चे हि वादस्स, अपराधं विजानिय ।

न मं त्वं गरहेय्यासि, भोतो वादो हि तादियो ।२८।

[अर्थ-पृथ्वी आदि प्यंगू महा भूतं हे प्राणिपिनिगु रूप यागु उत्पन्न जुइ । गन-“रूप” उत्पन्न ज्वीगु खः अनहे विलीन जुया वनी ।२५। जीव थन हे म्वाणा च्वनी, परलोके विनष्ट जुयावनी । पण्डित व मूर्ख सकलें हे थन उच्छेद (नाश) जुया वनी- धयागु यदि अथे खःसा, थन पापं सुयात स्पर्श-(मभिं फल) विइगु ज्वी ? ॥ यदि छिमिगु थ्व हे मत-वाद फल्याण कारी खसा..... छिमिगु मत (धर्म) हे उजागु खः ।२७-२८।]

थुगु प्रकारं उम्ह मंत्रीयागु नं मत-वाद यात खण्डन याना विज्यात ।

अले हानं उथाय् बोधिसत्त्वं मेम्ह- ‘क्षत-विधवादी’ मंत्री यात सम्बोधन यात-आयुष्मान् ! जव छंगु थ्वमत वाद ख.कि-मां बौ यात नं हत्या यांना जुसां थःगु स्वार्थं पुरे याय् माः धैगु खःसा, छं छाय् जित उपहास यानागु ? धया-

(२९)

बोधिसत्त्वं थुपि गाथा धया विज्यात-

आहु खत्तविधा लोके, बाला पण्डित मानिनो,
मातरं पितरं हञ्जे, अथो जेटुं पि भातरं ।

हनेय्य पुत्तं च दारेच, अथो चे तादिसो सिया ॥२९

अर्थं थःत थम्हं पण्डित समठे ज्वीपि मूखं 'क्षत-विध वादिपिनि
धापु खःकि थःगु स्वार्थया निर्मित माँ, वौ हानं थकालीह्य दाजु
यात हत्याया धाईपि व हानं यदि उजागु प्रयोजन जुल धा.सा
काय् व कलापि नं हत्याया धाईपि । (उक्त वादी मनूत जुया
च्वन) ।

थुगु प्रकारं इपि मंत्रीपिनिगु विविध वाद धर्मया विश्वास
धारणाया स्वभाव लक्ष मत्त यागु खँ पुवंक कना विज्यासे ।
अले इमित थःगु मत- (धर्म) यागु नं प्रकाशित याना इपि
राजा प्रमुख मंत्रीपितनं बोधिसत्त्वं धर्मया खँ कना विज्यात-

यस्स रुक्खस्स छायाय, निसीदेय्य सयेय्य वा, ।

न तस्स साखं भञ्जेय्य, मित्तदूभी हि पापको ॥३०

अथ अत्थे समुप्पन्ने, समूलं अपि अब्वहे ।

अत्थो मे सम्बलेनति, सुहतो वानरो मया ॥३१

सोचे अत्थोच धम्मोच, कल्याणो न च पापको ।

भोतो चे वचनं सच्चं, सुहतो वानरो मया ॥३२

अत्तनो चे हि वादस्स, अपराधं विजानिय ।

न मं त्वं गर हेय्यासि, भोतो बादो हि तादिसो ॥३३

अर्थं जिमिगु मत- धर्म जा थ्व खः- गुगु सिमायाक्वे किचले
च्वना अथवा च्वना उकियागु (गुण खंका) कचा तकनं

तोमथुलेगु । मित्र-द्रोह पातक (पापी) खः ॥३०॥ (हानं
 छिमिगु मत खः-) प्रयोजन जुल धासा हाँ नापं ल्यहें थना
 बिइ । जिगु लें खर्चं (पाथेय) या प्रयोजन जुल । थुकिया निति
 जिगु पाखें माकःया हत्या ठीक हे जुल ज्वी ॥३१॥ यदि
 छिमिगु ध्व मतवाद कल्याणकारी खःसा..... छिमिगु मत हे
 उजागु खः [॥३२-३३॥]

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं उह्य मंत्रीया मत वादयागुनं खण्डन
 याना, इपिं न्याह्य मंत्रीपिगु मिथ्यादृष्टि मूर्खं स्वभावया परि-
 चय विया इमसं छुं छुं धाय् मफयक सत्य खँ प्रकाश याना
 बिज्याबले, न्याम्हं मंत्रीपिं नं छद्यो कोछुना थःपिं बुना सुमुक
 च्वंगु जुल ।

अले उथाय् वसपोल महाबोधि सत्त्वं राजायात निमन्त्रणा
 बिया-‘महाराज ! छपिसं थुपिं न्याम्ह मन्त्रीपिनं अगु राष्ट्र-
 या महा लुटाह्वापिं नाप तया जुया च्वन ! उकिं छपि गपायसकं
 तधंम्ह मूर्खं खः ! उजापिं मन्तयगु संसर्गहे मनुष्यपिं थुगु लोके
 तथा परलोके महान् दुःख अनुभव याना च्वने मालिगु खः
 धया, बिज्याना, हानं राजायात धर्मया उपदेश बिया थथे
 धाल ।

अहेतुवादो पुरिसो, यो च इस्सर कुत्तिको,
 पुब्बेकतीच उच्छेदी, यो च खत्तविधो नरो ।
 एते असप्पुरिसा लोके, बाला पण्डित मानिनो,
 करेय्य तादिसो पापं, अथो अञ्जंमिप कारये ।
 असप्पुरिस संसग्गो, दुक्खन्तो कतु कुद्रयो । ३४-३५ ।

(२३)

[अर्थ—(१) अहेतुवादी, (२) ईश्वर-कर्तृवादी, (३) पूर्वकृतवादी, (४) उच्छेदवादी, (५) क्षत-विध वादी, थुपि दुनियाय् (लोके) अमत्पुरुषपि खः, गुपि मूर्खत जुयानं, थमं थःत पण्डित भाया च्चनिपि । थुमिसं स्वयं नं उजागु पाप याइ, तथा मेपिसंनं पाप कर्म याके विइगु जुया च्वन । असत्पुरुषपिगु संगत याय्गु दुःख उत्पन्न उवीगु, तथा खाइस्ये च्वंगु— (मयोगु) कण्ट दाइ फल विइगु जुइ । ३४—३५ ।]

थन उपमा स्वरूपं धर्म—देशना विया वोधिसत्वं धया विज्यात—

उरुभ रूपेन, वाकापुं पुंत्रे

असंकिता अजयूथं उवेति ।

हन्त्वा उराणि अजियं, अजं च,

चित्रासयित्वा, येन कामं पलेति । ३६

तथा विधिके समण ब्राम्हणासे,

छदनं कत्वा वञ्चयन्ती मनुस्से ।

अनासका थण्डिल सेय्यका च,

रज्जोजल्लं उक्कुटिकप्पघानं ।

परियाय भत्तं च अपानकत्तं,

पापा चरा अरहन्तो वदाना । ३७

एते असप्पुरिसा लोके, वाला पण्डित मानिनो,

करेप्य तादिसो पापं, अथो अञ्जंम्पि कारये ।

असप्पुरिस संसग्गो, दुक्खन्तो कटु कुद्रयो । ३८

अर्थ [पूर्वं समये फैथें च्वंपि हिंसक जनावर दुगु जुयाच्वन ।

उकी छम्ह व हिंसक फैथें च्वंम्ह, छुं हे भय मकासे, च्वले

दुगुचातयगु वथाने वना च्वं वनिगु । उगु वथाने फैचात, च्वले,
दुकु आदि पशुन मध्ये थःत योगु कथं श्याना नैम्ह जुया (?)
गन बने मास्ति वो अन वनिम्ह जुया च्वन । ३६

थुगु प्रकारंहे गुलि-गुलि श्रमण-ब्राम्हर्षि नं ढोगरचेयाना
मनुष्मपित ठगे याना जुइ-गुलि अनाहारी (मनसे) जुयानं,
गुलि छागु बैय् = धरती चना जुया च्वनी, गुलि-धुले-ध्वसा
धुलं = धालं तोपुया ध्वंयाना च्वनी । गुलि पुतुं च्वना ध्वं रचे
याना च्वनी । गुलि छगू सप्ताह अथवा वाहिया छक भोजन
याना च्वनिपि ज्वी । गुलि निर्लज स्वभावं च्वना च्वनीपि
ज्वी । गुलि-गुलि पापा चरण याना जुया नं अरहत भापा
च्वनी-इपि थःत थमं पण्डित भापा च्वनिपि मूर्ख जनपि अस-
त्पुरुष धका घाइ । इमिसं उजागु पाप-कर्म स्वयं-थमनं याना
च्वनी, वथेंतु मेपिसं नं पाप-कर्म याका च्वनी । असत्पुरुषपिगु
संगत दुःख उत्पन्न ज्वीगु व मयो-मयो दुःखफल भोग याय्
मालिगु ज्वी । ३७-३८ ।

याहु नस्थि विरयंति, हेतुञ्च अपवदन्ति,

[ये] परकारं अत्तकारञ्च,

ये तुच्छं समवण्णयुं, ।

एते असप्पुरिसा लोके, वाला पण्डित मानिनो,

करेय्य तादिसो पापं, अथो अञ्जंप्पि कारये, ।

असप्पुरिस संसग्गो, दुवखन्तो कटुकुद्रयो । ३९-४० ।

[अर्थ-गुपिसं प्रयत्न यात स्वीकार याइमखु, गुपि

स्वार्थ तथा परमार्थ फुक तुच्छ धका घाइ-गुपिसं थःत
थमं फल विइगु ज्वी । ३९-४० ।

सचे हि विरियं नास्स कम्मं कल्याण पापकं ।

न भरे वड्ढकिं राजा न पि यन्तानि कारये । ४१

यस्मा च विरियं अत्थि, कम्मं कल्याण पापकं ।

तस्मा यन्तानि कारेन्ति, राजा भरति वड्ढकिं । ४२

[अर्थ—यदि प्रयत्न धैरु मदुसा, भिगु मभिगु कर्मनं मदुसा, राजां न सिकःमितयत्त पालेयाइ हानं न यन्त्र दयके विइ । तर छाया धासा 'प्रयत्न' दु, हानं भिगु, मभिगु कर्मनं दु, थुकिया निर्मित—राजापिसं सिकःमि तयत्त पालन—पोसन याइ [इमिपाखें] यन्त्र दयविके इ । ४१—४२ ।

यदि वस्ससत्तं देवो, न वस्से न हिमं पते ।

उच्चि जेय्य अयं लोको, विनस्सेय्य अयं पजा । ४३

यस्मा च वस्सतो देवो, हिमं चानुकुसीयति ।

तस्मा सस्सानि पच्चन्ति, रट्ठं च पल्लते चिरं । ४४

[अर्थ—यदि सच्चिइँ तक वा मवलधाःसा, हानं शीत नं मघल धाःसा, ध्व लोकया नाश जुया वनि । वथे थुपि दया-चवक्क जनता नं फुनावनिगुज्जी । तर वथे मजुसे बरसातमं जुया च्वनि, हानं शीत नं गाना च्वनि, थुकिया निरिति बुइँ अन्नादि पाके ज्जी, उकिं प्रजापि पालन ज्जी । ३४—४४ ।

गवं चे तरमानानं, जिम्हं गच्छति पुङ्गवो ।

सब्बता जिम्हं गच्छन्ति, नेत्ते जिम्हगते सति । ४५

एवमेवं मनुस्सेसु, यो होति सेट्ठसम्मतो, ।

सोचे अधम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ।

सब्वं रट्ठं दुक्खं सेति, राजा चे हो ति अधम्मको । ४६

[अर्थ—यदि याक्कनं व्वाय् वनिपि सातय्या पुचले, दोहें बेको

कथं वन धा सा, नेता (नायोगह) देको कथं वंगु जुया निति,
 मेपि नं सकलें बेको जुया वनि । थुगु हे प्रकारं मनुष्य पिनि
 पुचले नं श्रेष्ठ (तथं) धा पिनं भथेहे जूसा मेपि प्रजापिनि
 छु हे खँ धका । यदि वं अधमं याइ अर्थात् यदि राजा अधमि
 जुल धा:सा, फुक राष्ट्रया (मनूत) दुःखे जुइ । ४५-४६

गवं चे तरमाननानं, उजुं गच्छति पुङ्गवो ।

सव्वा सा उजुं गच्छन्ति, नेत्ते उजु गते सति । ४७

एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्ठ सम्मतो,

सो चेपि धम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ।

सव्वं रट्ठं सुखं सेति, राजा चे होति धम्मिको । ४८

[अर्थ-यदि यावनं वनिपि सात मध्य, दोहँ तप्यंक वन
 धा:सा, नेतागह तप्यंक वंगु जुया निति मेपिनं सकलें तप्यंक
 वनिगु ज्वी । थुगु हे प्रकारं मनुष्य पिनिनं गुपि श्रेष्ठ धाय्यका
 च्वपि जुलधा:सा, मेपि प्रजापिनि छु हे खँ धका । यदि वं धमं
 यातधा:सा, अर्थात् यदि राजा धार्मिक जुल धा:सा, सारा राष्ट्र-
 सुखी जुइ । ४७-४८

महा रुक्खस्स फलिनो, आमं छिदन्ति यो फलं ।

रसं चस्स न जानाति, वीजं चस्स विनस्सति । ४९

महारुक्खूपमं रट्ठं, अधम्मेन यो पसासति ।

रसं चस्स नजानाति, रट्ठं चस्स विनस्सति । ५०

[अर्थ-गुगु फलसयाच्वंगु तमागु फल-फुलमाय् सयाच्वंगु
 फलत पाके मजुनिगु कच्युगु फल फुक खाइ वं उगु फलया रस्
 यात सीके फँ मखु, हानं उकिया पुसानं फुकं स्यना वनी । उगुहे
 प्रकारं तमागु-वृक्ष (फलमा) सदृश राष्ट्रयात गुम्हसें अधमं

पूर्वक शासन (=राज्य) याना च्वनि । उम्हं उकियागु रसनं
छुंसी मखु । हानं वयागु राष्ट्र नं स्यना वनिगु जुल १४९-५०

महारुक्खस्स फलिनो, पक्कं छिन्दति यो फलं ।

रसं चस्स विजानति, बीजं चस्स न नस्सति । ५१

महारुक्खूपमं रट्ठं, धम्मेन यो पसासति ।

रसं चस्स विजानाति, रट्ठं चस्स न नस्सति । ५२

[अर्थ-गुगु फल सया च्वगु तमागु फलवृक्षयागु सयाच्वंगु
फलयात षाकय् जुयका खाना काइ, व उकिया रसयातनं सीका
काइ, हानं उगु फलया वीज (पुसा) न, नष्ट ज्वी मखु । उगु
हे प्रकारं महान्बृक्ष सद्दश, राष्ट्रयात गुम्हसें धार्मिकं राज्य याना
च्वनी, वं उकियागु रसनं सीकाच्वनी, हानं वयागु राष्ट्र
(=देश)न स्यनावनि मखु । ५१-५२

यो च राजा जनपद, अधम्मेन पसासति ।

सञ्जोसञ्जीहि सो राजा, विरुद्धो हांति च्छतिगो । ५३

तत्थेव नेगमे हिंसं, ये युत्ता कयविककये ।

ओजदानवली करे, स कोसेन विरुज्जति । ५४

[अर्थ-गुम्ह राजां अधर्मं जनपदया शासनयाना च्वनी,
उम्ह क्षत्रिय राजा फुकवासःया विरुद्धगु थें जुया च्वनि । ५३
उगु हे प्रकारं गुम्ह राजां निगमे (=ततधंगु ग्रामे) च्वपि
जमतापि वथेंतुं व्यापारितयत्त कष्ट बिया शासन याना च्वनि,
अले उम्ह राजायात कर तथा वलि (दस्तुर) प्राप्त मजुया,
व राजाया कोष खालि जुया वनि । ५४ ।

पहार वर खेतञ्जु, संगामे कतनिस्समे ।

उस्सित्ते हिंसयं राजा, सबलेन विरुज्जति । ५५ ।

तत्थेव इसयो हिंसं, सञ्जते ब्रम्ह चारयो ।

अधम्मचारी खत्तियो, सो सग्गेन विरुञ्जति । ५६ ।

यो च राजा अधम्मट्ठो, भरियं हन्ति अदूसिकं ।

लुद्धं पसवते ठानं, पुत्तं हि ष विरुञ्जति । ५७ ।

अर्थ-युद्ध-भूमिया जाता (=स्युम्ह) महानम्ह योधा तथा प्रसिद्धिपि मन्त्रितयत् कष्ट विया जुया, गुम्ह राजां शासम याना च्वनि, उम्ह राजाया (सैन्य) वलं हीन जुयावनि । ५५ उगु हे प्रकार ऋषिपिन्त तथा संयमि ब्रम्हचारिपिन्त कष्ट बिद्धिपि आधार्मिक क्षत्रियत स्वर्गया अधिकारी जुद्ध फं मखु । ५६ । गुम्ह अधार्मिक राजां निरपराधम्ह (थःम्ह) भार्य्या (=महारानी)यात हत्या याइ, उम्ह (राजा) नरकं उत्पन्न जुइ, हानं वया कार्पि, व राजानाप विरुद्ध जुया वनि । ५७ ।

धम्मं चरे जनपदे, नेगमेसु बलेसु च ।

इसयो च न हिसेय्य, पुत्तदारो समं चरे । ५८

स तादि सो भूमिपति, रट्टपालो अकोधनो ।

सामन्ते सम्पक्म्पेति, इन्दो व असुराधिपो । ५९

[अर्थ-जनपदवासिपि नाप, निगमवासिपि नाप, वथेहे सेनापि नाप धर्मपूर्वक आचरणया, ऋषिपिन्त कष्ट बिद्धमते, हानं स्त्री-पुत्रपि नाप विषम (मिलेमजुगु) व्यवहार याय् मते । ५८ । उगु प्रकारया क्रोध मदुम्ह राष्ट्र-पालक भूमिपति राजा) उगु हे प्रकारं सामन्त (राजा)पिन्त ख्याना च्वनेकुम्ह ज्बी, गथे असुरेन्द्र (असुर) पित्त, देवराजइन्द्रं त्याका च्वनिथें । ५९ ।

(२९)

थुगु प्रकारं महाबोधिसत्व (-ऋषि] नं राजायात धर्मया उपदेश बिया, प्यह्यं राजकुमार पित्त नं सःता, मागु उपदेश बिया, राजायागु मभिगु कर्मया प्रकाशयाना, राजकुमारपित्त धाल--“राजायात क्षमा वियगु या।” हानं फुकसितनं उपदेश बिया धाल- “महाराज! आवंले विना विचार मयासें, मिले-मयासे फायाविइपिनिगु धाइगु खँया विश्वास याय् मते, थुगु-प्रकारया दुस्साहस (खराब गु ज्या याय् मते । राजकुमारपि! छिमिसनं राजा नाप द्वेषभाव तय् मते” धया विज्यात ।

राजां धाल-- ‘भन्ते! तपस्वी! जि थुपि मंत्री तय्गु खँ न्यना, थुमिगु खँय् विश्वास याना छपित्त व महारानीया प्रतिपाप-कर्म याना । आः थुपि न्याह्य मंत्रीपित्त नं द्याके बिइ” धका, राजां धाल । बोधिसत्वं--“महाराज अथे याय् मज्जु धाल । हानं राजां धाल-- ऐजुसा थुपि मंत्री तय्गु ह्ला तुती त्वा ह्लाके बिई । ” बोधिसत्वं- अथेनं याय् मज्जु महाराज धाल । हानं- राजां धाल-- भन्ते बोधिसत्व ! छपिसं धाल ज्यु धका स्वीकार याना उकथँ मयास्ये । राजां उपि न्याह्य मंत्रीपिगु फुक धन-सम्पति हरण याना कयालि, हानं इपि अधमि मंत्री तय्गु छचोने च्वंगु सँ चारपाते मोरेयाना सलयात नकेगु दाना [अन्न] या ह्यिचा छचने चिके बिया गोवर आदि फोरगुलि लुईके बिया अपमान बेजत् याना थःगु देशं पितना छोट ।

बोधिसत्वंनं छुं दिन च्वना, राजायात अप्रमादी जुया च्वनेगु उपदेश बिया, हिमालय पाखेदे विज्यात । हिमालय

च्वना-महाबोधिसत्वं- ध्यान भावना याना अभिञ्जा प्राप्त
याना विज्यासे, जीवनकाछि ब्रम्ह बिहार यागु भावना याना
“ब्रम्हलोकगामी जुया विज्यात ।

शास्ता बुद्धं थुगु धर्मदेशनां कना विज्यास्ये--“भिक्षुपि!
न केवल आजक ख, शास्ता ह्यापानं प्रज्ञावान, तथा मेपिनि
सिद्धान्त यात मरदन याना, त्याकाहे विज्याम्ह जुया च्वन
धया-जातकखें मिलेयाना कना विज्यात । उगु वखत्या न्याम्ह-
मिथ्या दृष्टि जुया च्वं पि मन्त्रीपि, आः थुगु समय- पुरण
काश्यप, मवस्त्रलि गोसाल, पकुद्ध कच्चायन, अजित केश
कम्बली, तथा निगण्ठ नाथ पुत्र पि जुल, पिङ्गल-वणं-
(भुयुम्ह) खिचा आनन्द जुल ।

महाबोधि परित्ताजक जि हे खः धया विज्यात ।

“महाबोधि जातक वचाल”

Dhamma.Digital

जीवन यात मत ट्याबले ?

मुथस्या प्रहरे, मन नं यचुका ।

बुद्धया चरणे, शिरनं क्वच्छुना । १ धु.

हृदय गुण खँ, फुकुनं लुयका ।

सततं धरमे, ह्लियनं जुयमाः । २

थुलि हे जगते, सियका मनुखं ।

फु फु थे करमं, भिनका नर नं । ३

जुय माल सखे, अतिकं शुभया ।

दुगु जीवनया, मत च्या थ्व इले । ४

मलाका लिपातय्, मज्यु ह्लां कुइले ।

फइनं मखुसो, ख्व वसां उबले । ५

शुभ औसरया, तिमिला दुबले ।

थवतः गुलिमा, सजनं सियका । ६

मुनिया गुण खँ, फुकु ज्ञां नुगलं ।

मुनका तय माः, सुजनं शुभखँ । ७

उगु सः अतिकं, ग्यसुला सुकथं ।

शुभ शान्ति विया, च्वनि वं ह्लियनं ।

बु. सं. २५०३ / वि. सं. २०१६,

ने. सं. १०८० थिंलागा

षाक्यमुनि विहार, भोजपुर ।

रचयिता—

भिक्षु सुबोधानन्द

लेखकया मेमेगु प्रकाशित जूगु सफू

१. नामाष्ट शतकम् (संस्कृत-श्लोक, नेपाल भाषा)
 २. टेलकटाह गाथा (पालि-श्लोक नेपाल भाषा)
 ३. बुद्धोपदेश-मध्यम-मार्गं (कविता नेपाल भाषा)
 ४. पटाचारा जीवनी (नेपाल भाषा)
 ५. गिरिमानन्द सूत्र (पालिगाथा नेपाल भाषा)
 ६. मेण्डक महाजन, दुतियावृत्ति (नेपाल भाषा)
 ७. सुमेधा जीवनी (कविता नेपाल भाषा)
 ८. जोत्तिय महाजन, दुतियावृत्ति (नेपाल भाषा)
 ९. महाकप्पिनस्थविर कथा (नेपाला ,,)
 १०. कुम्मास पिण्डक जातक (नेपाल ,,)
 ११. बिलारि कोसिय जातक (,, ,,)
 १२. सप्तबोध्यङ्ग धर्मभावना (,, ,,)
 १३. अनित्य-भावना (,, ,,)
 १४. सुधा भोजन जातक (,, ,,)
 १५. हत्थिपाल जातक (,, ,,)
 १६. महाबोधि जातक (,, ,,)
१. काब्यात्मक- बुद्ध जीवनी (ले. महाप्रज्ञा नेपाल भाषा) सफू दइगु थाय्-

गण महाविहार काठमाडौं ।

मुद्रक:- ४० प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ओमबंहाल फोन:- २-१६०५६

